

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Jenko

Osebni računalnik v vsakdanjem življenju družine
Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Jenko

Mentorica:izr. prof. dr. Tanja Oblak Črnič

Somentor: asist. dr. Dejan Jontes

Osebni računalnik v vsakdanjem življenju družine

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Osebni računalnik v vsakdanjem življenju družine

V diplomski nalogi se ukvarjam z vprašanji, kot so kako, koliko in na kakšen način je osebni računalnik spremenil in vplival na življenje znotraj družine. Predstavim, kakšen je družinski medijski vsakdan in kakšna je novodobna »online« družina. Opišem tudi pozitivne in negativne vplive računalniške tehnologije, pri čemer se teoretsko oprem predvsem na pretekle raziskave, opravljene na tem področju, ki so ugotavljale, kaj računalnik pomeni uporabnikom. Na primeru slovenske raziskave o uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT 2005) ugotavljam, kakšni so motivi za uporabo interneta, kakšne posledice ima ta na vsakdan in kako uporabniki uporabljajo različna internetna pogovorna orodja.

Zanima me torej, kako računalnik strukturira družinski vsakdanjik. Ali so odnosi v družini in med prijatelji zaradi same uporabe slabši oziroma manj kakovostni? So mladi tisti, ki za komuniciranje raje uporabljajo posredovano komunikacijo (preko interneta), njihovi starši pa neposredovano (iz oči v oči)?

Ključne besede:

Informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT), osebni računalnik, družinski odnosi, internet.

Personal computer in everyday family life

The diploma paper discusses the questions such as how, to what extent and in what way a personal computer has changed and influenced family life.

In the theoretical part of the thesis I present everyday media activities of a family and a modern »online« family. Furthermore, I describe the positive and negative impacts of computer technology, theoretically relying predominantly on past researches in the domain, which established the importance users ascribe to a personal computer.

On the basis of a Slovenian research of Information and communication technology (ICT 2005) I observe the motives for Internet use, its consequences for everyday life and the way users utilise various Internet conversation tools. I endeavour to establish whether it is true that a personal computer exerts a substantial influence on everyday family life and whether it structures it as well, whether the use of a personal computer deteriorates family and friend relationships or reduces their quality respectively, and, in addition, if it true that it is the youth who prefer mediated communication (Internet) and parents the unmediated one (face to face).

Key words:

Information and communication technologies (ICT), personal computer, family relations, Internet.

Kazalo vsebine

1	UVOD	5
2	DRUŽINSKI (MEDIJSKI) VSAKDAN.....	6
3	»ONLINE« DRUŽINA.....	7
	3.1 Pozitivni vplivi tehnologij na družino	9
	3.2 Negativni vplivi tehnologij na družino	9
4	UPORABA RAČUNALNIKA V DRUŽINSKEM KROGU.....	11
	4.1 Čas kot merilo socialnega učinka	14
	4.2 Razmerje med medijsko zadovoljitvijo in medijsko uporabo.....	15
5	EMPIRIČNI DEL	17
	5.1 Uporaba osebnega računalnika v slovenskih gospodinjstvih.....	17
	5.2 Primerjalna analiza rabe IKT med mladimi in starši.....	18
	5.2.1 Motivi uporabe interneta.....	20
	5.2.2 Posledice uporabe na vsakdan.....	21
	5.2.3 Prakse uporabe različnih internetnih pogovornih orodij	23
	5.2.4 Primerjava komunikacije iz oči v oči in posredovane komunikacije	24
6	SKLEP	29
7	LITERATURA	34

1 UVOD

V današnjem času, ko mediji v veliki meri krojijo življenja slehernika, se včasih vprašamo, do katere mere njihov vpliv pravzaprav sploh seže. Smo še vedno sami krojači svoje usode, svojih misli, želja, mnenj; ali nas v veliki meri do takšnih in drugačnih sklepov privede prav potrošnja medijskih sporočil in medijev samih? Ker se zdi, da je naš vsakdan vedno bolj načrtovan in podrejen medijski uporabi, sem se v svojem diplomskem delu želela prepričati, do katere mere osebni računalnik, ki se je iz sprva delovne sfere popolnoma »udomačil« in preselil v udobna zavetja naših domov, vpliva na življenje za družinskimi vrati.

V prvem delu se tako ukvarjam s teoretičnim ozadjem družinskega življenja in uporabe računalnika. S pomočjo različnih raziskav s tega področja želim ugotoviti, kaj so izsledki pokazali glede samega vpliva tehnologij na družino in njihovo vsakdanje življenje. Osrednji del je namenjen lastni primerjalni analizi uporabe informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) med starši in mladimi do 25. leta starosti, ki so odgovarjali na sklope vprašanj v vseslovenski raziskavi o uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT 2005). Analiza vsebuje razlage razlik oziroma podobnosti pri posledicah uporabe interneta na vsakdan, njihovih motivov in pogostosti uporabe različnih pogovornih orodij. Na drugi strani pa preučuje stičišča oziroma različnost pri posredovani (preko interneta) in neposredovani komunikaciji (ko so ljudje fizično skupaj). Kako obe skupini komunicirata o šolskih, službenih ali poslovnih zadevah, o vsakdanjih praktičnih stvareh? Kako govorijo o neobveznih stvareh kot sta klepet in druženje ter na kakšen način se pogovarjajo o zaupnih osebnih temah.

Cilj je ugotoviti, kako trdne so predpostavke – da osebni računalnik v veliki meri vpliva na vsakdanjik mladih in tudi staršev, ga strukturira ter v življenju obeh igra pomembno vlogo. Zanima me, ali so odnosi med uporabniki in družino oziroma prijatelji zaradi uporabe interneta res slabši. Ugotoviti želim tudi, če je posredovana komunikacija v večji meri domena mladih, neposredovane pa se bolj poslužujejo starši, razen pri intimnih zadevah, kjer najverjetneje nobena od skupin ne komunicira veliko preko interneta.

2 DRUŽINSKI (MEDIJSKI) VSAKDAN

Razvoj novih tehnologij, stalnih izboljšav in tehnološko vedno večje dovršenosti je pripeljal do množične uporabe različnih medijev vsak dan. V drugih časih in družbah, ki so se razlikovali od današnjih, so bile strukture preživljanja časa povsem drugačne. Življenje, za katerega uporabljamo izraz »vsakdanje«, je specifičen zgodovinski rezultat in je kulturno konstituirano. (Vogrinc 1998, 49) Če se še naprej nanašamo na Vogrinca, je za samo oblikovanje vsakdana primerno pomisliti, kako se je ta sploh izoblikoval. Za vsakdan, kakršnega pojmuje danes, sta ključni predvsem zamenjava naravno danih markerjev za strukturacijo časa (to so za subjekt oddajniki sporočil, ki mu strukturirajo čas), ki ustreza družbeni prisili, ki nam želi strukturirati čas in do neke mere odpraviti naravne ritme opravil, ter homogenizacija abstraktnega linearnega časa trajanja, povezana z napredovanjem urarske tehnike. (Vogrinc 1998, 50)

S pomočjo medijev se naš dan prične in praktično konča, ko utonemo v spanec. Zjutraj se začne z dnevnim časopisom, ki nam individualizira novice, nam jih prinaša kot zbir novic prejšnjega dne, poveže jih z naslednjimi dnevi in tako ustvari vsakdan, kjer je dan dnevu enakomerno podoben in na določen način le malo različen od prejšnjega dne. Tu sta še radio in še posebej televizija, ki prevzameta soodločujočo oziroma celo odločilno vlogo pri strukturiranju vsakdana. Prvega poslušamo med opravljanem vsakodnevnih opravil, drugemu prilagodimo vsakodnevna opravila med gledanjem. Med pomembne medije, ki soodločajo o našem dnevnem ritmu, sodijo tudi telefon in nenazadnje – osebni računalnik. (Vogrinc 1998, 50–53)

Vendar dan ni enak dnevu, zato je med družinskimi člani potrebnega veliko dogovarjanja in usklajevanja, kot piše Uletova. »Vedno več stvari je treba izpogajati, načrtovati, proizvesti v lastni režiji.« Družinski vsakdan postaja sestavljanka, ampak kot delo, ne kot igra.« (Ule in Kuhar 2003, 52) Družina tako postaja malo podjetje, ki zahteva vedno več načrtovanja, organiziranja, delegiranja. V zasebno življenje silijo strategije racionalizacije in računajočega premisleka. Čas vsakega člana družine stopa v konflikt s časom (družinske) skupnosti. (Beck in Beck – Gernsheim 1990)

Družinsko funkcioniranje se nanaša na procese, s katerimi družina zadovolji osnovne potrebe, sprejme odločitve, vzpostavi pravila in si zastavi ter izpolni cilje, ki izboljšujejo družinski in posameznikov razvoj. Hitro napredujoče, multifunkcionalne informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) kot so mobilni telefoni, osebni digitalni pripomočki in računalniki, imajo potencial ogromnega vpliva. IKT-ji so postali nepogrešljivi pripomočki, ki družinam pomagajo pri usklajevanju njihovega delovanja. Pozitivno lahko vplivajo tudi na načrtovanje družinskega skupnega časa. (Lanigan 2009, 588)

Uporabo različnih medijev uporabniki prilagodijo svojemu vsakdanu, nekateri zjutraj preberejo časopis, da so na tekočem z dogajanjem preteklih dni, drugi si ogledajo informativne oddaje (da vidijo, kaj se je zgodilo čez dan), nekateri pa spremljanjem TV-serije prilagodijo svoja dnevna opravila.

»Tendenca televizije, za njo pa drugih medijev, ki se prilagodijo njeni vladavini ... je *koekstenzivnost* z vsakdanjim življenjem, ali kot sem nekje prebral, brezšivna spojitev z njim. Mediji tako dobivajo svoj etimološki pomen: so sredina, okolje, struktura vsakdanjega življenja.« (Vogrinc 1998, 52)

3 »ONLINE« DRUŽINA

»Ali računalniki zblížujejo ali razdružujejo družine?«
(Watt in White 1999, 1)

Kot eden prvih primarnih socializatorjev imajo družine pomembno odgovornost pri socializacijskem procesu, saj so od načina tega odvisni bodoči trendi in kako bo določena tehnologija uporabljena in razumljena. (Watt in White 1999) Glede na to, kako posameznika vpeljejo in mu predstavijo neko tehnologijo, ta kasneje lahko na različne načine dojema in uporablja nove naprave. Vendar pa »osebne in družinske posledice te uporabe niso jasne.« (Papadakis in drugi v Chesley 2005, 1237)

Z vplivom in razsežnostjo, do katere so najnovejše komunikacijske tehnologije (osebni računalniki in internet) postale del družine in kakšen učinek imajo na družinsko življenje, se je ukvarjala Peggy Meszaros, ki ugotavlja, »da so mediji vse bolj vpeti v domove in družinsko življenje ameriških družin.« (Meszaros 2004, 379)

Ob tej vpetosti pa se pojavijo težave, kot na primer »meje zasebnosti, ki so vedno bolj zabrisane, zlasti še zato, ker imajo v večini primerov večjo moč in znanje o IKT-jih otroci in ne njihovi starši.« (Lanigan 2009, 592) Tako naj bi moč odločanja iz rok staršev prešla na najstnike, ker so bolj seznanjeni z novimi tehnologijami in zato prevzamejo vplivanje na odločitve (Belch in drugi v Lanigan 2009, 593), kar zamaje temelj običajne družinske organizacije.

»Zaradi hitro se razvijajoče tehnologije pomeni, da bo to morda področje, v katerem bodo mlajše generacije imele možnost učenja starejših generacij, kar je ravno obratno od običajnega. Učinek takšne obrnjene vloge v tradicionalnih družinskih vlogah in razmerjih je že zapečaten.« (Watt in White 1999, 9) Ravno zato ne preseneča podatek, da »64 % najstnikov pravi, da uporabo interneta obvladajo bolje kot njihovi starši in 66 % staršev se s tem strinja«¹ (Wang in drugi 2005, 1249–1250), kar bo v prihodnosti še bolj pretreslo družinsko sfero. Starši pa menijo, da je njihovo nadzorovanje uporabe interneta potrebno za »biti dober starš« in pozitivno za njihove otroke. (Amato in Fowler v Wang in drugi 2005, 1250) Vendar nas preseneti dejstvo, da podatki kažejo na »redni nadzor otroškega gledanja televizije (88 %), le polovica pa je staršev, ki nadzoruje otrokovo uporabo interneta in videoigric.«² (Media in the Home 2000 v Meszaros 2004, 387)

Vedno več stvari delamo doma, iščemo, poizvedujemo, odkrivamo. Veliko lažje in prikladneje je pobrskati po spletu za področjem, ki nas zanima. Zato pravijo, da »informacija sedaj postaja udobnost v potrošniško naravnemu tržišču. Splet pa (je) vplivno potrošniško orodje.« (Smith 1999, 31) Uporaba tehnologije v namen nakupovanja, plačevanja, zdravljenja prav tako lahko podre družinsko avtonomijo, saj lahko zasebne informacije ostanejo na serverjih mnogih institucij. Družine torej potrebujejo nasvete, kako uporabljati IKT-je na način, da še vedno vzdržujejo družinske meje, zasebnost in varnost. Računalniki so torej tehnologija, preko katere družina postaja vedno manj izolirana. Njeni člani ne le da pasivno vsrkavajo informacije, temveč so tudi aktivni; aktivno prispevajo k strukturi in karakteristikam kiberprostora, v katerem sodelujejo. (Watt in White 1999, 11)

---

¹ Internetna raziskava Pew Internet & American Life report, narejena leta 2001, na vzorcu 754 najstnikov med 12. in 17. letom, ki uporabljajo internet ter z enim od njihovih staršev ali skrbnikov, skupaj vprašanih 1508 ljudi.

² Raziskava Media in the Home 2000 je bila narejena leta 2000 preko telefonskih pogovorov s 1235 starši otrok, starih med 2 in 17 let in 416 otroki med 8. in 16. letom, ki so prihajali iz ZDA.

»Internet je spremenil vsakega lastnika računalnika, modema ali telefonske linije v založnika, radijsko postajo in v bližnji prihodnosti še TV-studio.« (Smith 1999, 31)

3.1 Pozitivni vplivi tehnologij na družino

Družbeni kritiki so glede samega vpliva in spremembe za posameznike, družine, delo in družbo, ki so jih prinesli osebni računalniki, različnih mnenj. Vprašanje, naslovljeno na medijske strokovnjake, je predvsem »kakšna je vloga mediatizirane komunikacije in kakšna je kakovost življenja v naših lokalnih skupnostih.« (Kavanaugh in drugi 2001, 498) Nekateri računalnike in internet vidijo kot pozitivno silo, ki bo povečala komunikacijo in zagotovila boljši dostop do izobrazbe, zvečala globalno razumevanje in naredila svet lepši za življenje. (Rheingold v Hughes in Hans 2001, 776) Mnogi raziskovalci so »videli računalniško mrežo interneta še posebej dobro za komunikacijske aktivnosti, ki vodijo v krepitev skupnosti, virtualne ali druge.« (Jones in drugi v Kavanaugh 2001, 498) »Internetne uporabnike so spoznali kot bolj zavedne (svoje države, mesta) in aktivne v komunikaciji; lahko tudi vzpodbujajo druge uporabnike v to skupnost.« (Kavanaugh 2001, 499) V desetletje stari študiji so potrdili, da so uporabniki interneta živahne družbe, ki porabijo veliko časa za preživljanje časa z družino in prijatelji in imajo širok spekter zunanjih interesov. (Cole v Kavanaugh 2001, 499) Turkle gre celo tako daleč, da pravi, »da internetna komunikacija za njene uporabnike prinaša celo več zadovoljstva kot tradicionalna osebna komunikacija.« (Turkle v Kavanaugh 2001, 499)

3.2 Negativni vplivi tehnologij na družino

Kritiki, ki se nagibajo k negativnim posledicam menijo, da bo računalniška tehnologija povečala izolacijo ljudi od družin in razdaljo med družinami ter zunanjim svetom. (Stoll v Hughes in Hans 2001, 777)

»Tako kot gledanje TV tudi uporaba računalnika in interneta generalno vsebuje fizično neaktivnost in omejeno osebno socialno interakcijo. Nekaterе študije (vključno z našo) kažejo, da uporaba interneta in računalnika vodi v povečane spretnosti in zaupanje v računalnike.«³ (Lundmark in drugi v Kraut in drugi 1998, 1019) Spet druge raziskave menijo, »da bo domača uporaba računalnika mogoče lahko zamenjala gledanje TV«⁴ (Danko in drugi v Kraut in drugi 1998, 1019) in »zmanjšala prosti čas z družino.«⁵ (Vitalari in drugi v Kraut in drugi 1998, 1019) Skupina raziskovalcev je prišla do spoznanj, da je večja uporaba interneta povezana z depresijo, vpliva pa tudi na socialno udeležbo in psihološko ugodje.⁶ (Kraut in drugi 1998, 1026) Vedno, ko se je pojavil nek nov znanstveni dosežek ali izum, je med ljudmi prišlo do zaskrbljenosti in skepticizma; »vpogled v zgodovino razvoja novih tehnologij nam pokaže, da je vsaka nova tehnološka naprava s seboj prinesla podobne pomisleke. (Hughes in Hans 2001, 777)

Glede na to, da je bil v koncu 90. let preteklega tisočletja internet novost in porast njegove uporabe ter rabe osebnih računalnikov logična, je morda razumljiva skrb in dvom tudi pri teoretikih. S svojo skoraj spektakularno ugotovitvijo so avtorji raziskave leta 1998 tako zaključili, da uporaba interneta povzroča upad socialne udeležbe in psihičnega ugodja, vzporednico z njim so pripisali drugim pasivnim nesocialnim zabavnim aktivnostim, kot so gledanje TV, branje, poslušanje glasbe; ter dodali, da internet lahko povzroči privatizacijo zabave, ki lahko vodi v družbeni odmik in upad psihološkega ugodja. Zaključili pa so s svarilom, »da je uporaba interneta lahko zelo zabavna in uporabna, vendar povzroča preveč razlik od realnega življenja, tako da je lahko tudi škodljiva.«⁷ (Kraut in drugi 1998, 1030)

---

³ Raziskovali so družbeni in prihološki vpliv interneta na 169 ljudi v 73 gospodinjstvih med njihovim 1-2 letom povezanosti z internetom. Pri raziskavi, ki je bila narejena leta 1998, so uporabili longitudinalne podatke.

⁴ Raziskava, narejena leta 1980 v ZDA, v 1669 domovih preko osebnih intervjujev, vzorci so se izkazali kot geografsko reprezentativni, saj so intervjuji bili opravljeni v vsaki od regij.

⁵ Empirična študija, opravljena leta 1985 med 282 uporabniki osebnih računalnikov, je raziskovala razmerje med računalniško uporabo in spremembo ter razdelitvijo časa v gospodinjstvih.

⁶ Vzorec raziskave HomeNet, narejene v letih 1995 in 1996, vsebuje 93 družin, ki imajo skupaj 256 članov, iz osmih različnih ameriških sosesk v Pittsburghu, Pensilvania. Narejena je bila tam, kjer so internet ravno pričeli uporabljati.

⁷ Gre za pod opombo 6 omenjeno raziskavo HomeNet.

4 UPORABA RAČUNALNIKA V DRUŽINSKEM KROGU

»Komunikacija in družinski odnosi so srce družinskih procesov.«
(Meszaros 2004, 383)

Z vstopom osebnega računalnika iz strogo delovno naravnane okolja v družinsko udobje je prišlo do številnih sprememb. Poleg tega, da »si ljudje z osebnimi računalniki nosijo delo domov, v službi pa na internetu izživljajo svoje zasebne fantazije in frustracije, je le simptom tega, da računalniška tehnologija z integracijo modusov komunikacije odpravlja *posebne* načine medijskega strukturiranja vsakdana, značilne za zadnjih nekaj desetletij, če že ne stoletij.« (Vogrinc 1998, 53)

Nekatere raziskave so se lotile pregleda različnih področij medijske uporabe in ena izmed njih je sprememba količine časa med člani družine med uporabo internetnih storitev. V že omenjeni raziskavi HomeNet je bilo ugotovljeno, da je uporaba interneta povezana z manjšim številom ur komuniciranja med družinskimi člani, vendar pa je potrebno še nadaljnje testiranje z drugimi vzorci. (Hughes in Hans 2001, 782) V njej so našli nekaj dokazov, da uporaba računalnika in interneta lahko izolira družinske člane od ostale družine in zmanjšuje komunikacijo. (Kraut in drugi v Lanigan 2009, 590) Večja uporaba interneta je torej po rezultatih HomeNeta povezana z manjšim številom ur, porabljenih za komunikacijo znotraj gospodinjstva. (Kraut in drugi v Meszaros 2004, 383)

Nasprotujoče študije pa kažejo na »malo učinka na komunikacijo in čas preživet z družino«⁸ (CDF v Lanigan 2009, 591) ali celo »na povečano količino časa preživetega z družino.«⁹ (CDF v Lanigan 2009, 591)

Eni so menili, da »je družinska povezanost zmanjšana (Venkatesh in Vitalari v Watt in White 1999, 13)¹⁰, sama avtorja Watt in White pa sta tako prišla do

---

⁸ Raziskavo vsakoletno opravlja Center za digitalno prihodnost, ki v The Digital Future Project (ta je bil narejen leta 2005) zajame preko 2000 posameznikov iz vseh Združenih držav Amerike in ugotavlja, kako na ljudi (izberejo vedno iste uporabnike) vplivajo online tehnologije (na življenja uporabnikov in neuporabnikov interneta).

⁹ Gre za prej omenjeno raziskavo, le da je iz leta 2008.

¹⁰ Raziskava v ZDA je leta 1985 na vzorcu 282 gospodinjstev, ki imajo osebni računalnik, preverjala številne vzorce navajanja na nove tehnologije in težav z njo.

domneve, da je to del funkcije družinske stopnje in uporabe računalnika. (Watt in White 1999, 13)

Računalniku in internetu so nekateri očitali, da je bolj kot ne medij, ki izolira uporabnika od okolice. Že res, da ko je ta enkrat na medmrežju in komunicira z drugimi, ni »sam«, drži pa tudi, da je uporaba tehnologije na individualni ravni (Chesley 2006, 606) in ne v krogu družine, kot se npr. gleda televizijo. S tem prihaja do individualizacije družinskih članov, kar pomeni, da »prisotnost računalnika v družini poveča čas, ki ga posameznik preživi sam za 23 % (Vitalari in Venkatesh v Watt in White 1999, 10) in tudi zmanjša čas spanja in družinske interakcije.¹¹« (Venkatesh in Vitari v Watt in White 1999, 10) Ravno zato so mnogi predvidevali, da bo uporaba računalniške tehnologije družinske odnose odrinila na stran in družinske člane pahnila v brezno osamljenosti, odmaknjenosti in oddaljenosti. Vendar se je porasti računalniškega fenomena dandanes praktično nemogoče izogniti. »Vključenost v integrirano informacijsko omrežje je splošna zahteva in pogoj sodobne družbenosti.« (Vogrinc 1998, 53)

Glede na to, da so družine z otroki bolj množični uporabniki kot tiste brez njih, je smiselno preučiti teorijo, v kolikšni meri to tehnologijo uporabljajo in koliko jim v vsakdanjem življenju sploh pomeni. »Zelo malo informacij je o percepcijah, njihove pomembnosti zanje in njihove otroke.« (Ortiz in drugi 2010, 2–3) Večina staršev se močno zanaša na domače računalnike in dostopajo nanje skoraj na dnevni bazi. Glede starševske uporabe je pri raziskovanju in rezultatih prišlo do čudnih anomalij, kjer starši pravijo, da pogosto uporabljajo računalnik in se nanj zanašajo, po drugi strani pa so odgovorili, da bi lahko dnevne stvari delali normalno tudi brez pomoči računalnika. Strokovnjaki ugotavljajo, da bi do takšnih odgovorov med drugim lahko prišlo, ker otroci in odrasli uporabljajo računalniška orodja, vendar z njimi niso »zasvojeni«. Zaključili so, da obstaja pozitiven odnos do uporabe računalnika staršev

---

¹¹ Podatke sta v letih 1984 in 1987 pridobila avtorja Venkatesh in Vitalari v projektu Noah, raziskavi o tem, kako se ljudje prilagodijo tehnologiji in jo sprejmejo v svoje domove. Obsegala je 282 gospodinjstev, ki imajo osebni računalnik.

in njihovih otrok, kar je povezano s socio-ekonomskimi faktorji. (Ortiz in drugi 2010, 9–10)¹²

Če se osredotočimo na otroke in najstnike, ki veljajo za zelo poučene na računalniškem področju, saj »računalnike in internet uporabljajo bolj in več kot katerakoli druga starostna skupina« (Meszaros 2004, 380), nas ne preseneti dejstvo, da so »medijski kritiki pogosto razglasili, da TV, glasba, video in računalniške igrice škodujejo otrokom in zmanjšujejo njihove socialne interakcije.« (Orleans in Laney 2000, 56) S tem spornim področjem, ki namiguje na posameznikovo izolacijo in socialni propad, se je že ukvarjalo nekaj raziskav, ki pa do takšne potrditve niso prišle. Avtorici zato presenetljivo predlagata, naj se mediji vzdržijo poudarjanja nevarnosti in groženj. Pristavljata, da je zagotovo vcepljanje strahu in moralne panike lažje prodati kot normaliziran diskurz, zato svetujeta staršem, naj svojim otrokom dovolijo priložnost uživanja v računalniku brez strahu domnevnih groženj, seveda z razumljivimi svarili in omejitvami določenih vsebin. (Orleans in Laney 2000, 69)

Pri raziskovanju uporabniških navad mladostnikov, ki so kot rečeno največji uporabniki IKT-jev, naletimo na zanimivo raziskavo¹³, ki se poglobi v uporabo IKT-jev v domovih, ki je bila v času, ko so raziskavo naredili, mnogo večja kot tista v šolah. Že leta 1997 je 1/3 britanskih domov imela računalnik, število lastnikov pa je pri tistih, ki imajo otroke, skokovito naraščalo. Zato preseneča dejstvo, da je razmerje lastnine računalnikov šola – dom 1 : 7. (Wellington 2001, 235) Vendar če se osredotočimo na toga pravila učenja, učiteljeve nazore in prakse ter organizacijo učilnic in šole ipd., lahko vidimo, da »imajo študenti velik potencial za uporabo IKT-jev za učenje, čudna stvar pa se zgodi, ko pridejo v institucionalno realnost šole; takrat vsa ta inovativost »umre«. (Wellington 2001: 236) Zato strokovnjaki pravijo, da »bodo učitelji še naprej uporabljali tehnologije, ki ustrezajo znanim rutinam in bodo le redko spremenili svoje učenje. (Tyack in drugi v Wellington 2001, 238) »Dokazano je, da je učilnica najtežja stvar za spremembe.« (Wellington 2001, 238)

---

¹² Raziskava je preučevala, glede na to, da se število osebnih računalnikov povečuje, kakšno vlogo imajo v domovih. Študija se je osredotočila na starše, katerih otroci so obiskovali južnokalifornijske osnovne šole. V njej je sodelovalo 596 staršev.

¹³ Avtor Olivetti, raziskava narejena leta 1997, vključenih 11 evropskih držav, ugotovljeno je bilo, da je Velika Britanija država z največ domačimi računalniki.

Omeniti velja, da je ta raziskava bila opravljena pred 15 leti, kar pomeni, da so se v tem času tudi šole že pričele prilagajati in v veliki meri upeljevati IKT tehnologije v izobraževalni proces.

4.1 Čas kot merilo socialnega učinka

»Mnogokrat je preučevanje uporabe tehnologije kot bi poizkušali zadeti premikajočo se tarčo.«

(Chesley 2005, 1246)

Pomembnost (in prednost) osebnih računalnikov v primerjavi s tradicionalnimi mediji je v veliki meri v njihovi interaktivnosti. Z raziskovanjem te se je med drugim ukvarjal Jensen, ki jo definira kot »merilo potencialne zmožnosti medijev, da dovolijo uporabniku uveljaviti vpliv na vsebino in/ali obliko posredovanega komuniciranja.« (Jensen 1999) Uporabniki internetnih storitev in svetovnega spleta so tako lahko vpleteni v deljenje zadnjih informacij in tračev ali kateregakoli drugega zanje pomembnega področja. (Robinson in drugi 1997, 66)

Ena izmed pomembnejših spremenljivk pri raziskovanju uporabe osebnih računalnikov je čas, ki ga posameznik posveti novi tehnologiji, v primerjavi z drugimi obstoječimi tehnologijami in drugimi aktivnostmi. (Robinson in drugi 1997, 66) Raziskave, ki so se ukvarjale s časom¹⁴, ki ga ljudje porabijo za uporabo komunikacijskih tehnologij, so temelj za razumevanje, do katere mere so se te naprave vključile v domove, malo pa nam izdajo o pomembnosti teh tehnologij. (Hughes in Hans 2001, 780)

»Rek »čas je denar« je v sodobnem pomenu postal malo drugačen, saj veliko Američanov sedaj reče, da je pomanjkanje časa bolj zaskrbljujoče kot pomanjkanje denarja.« (Graham in Crossen v Robinson in drugi 1997, 67) Čas je postal pomemben družbeni vir, ki se ga ne da kupiti. Je enakomerno porazdeljen med vse člane družbe, ne glede na spol, starost, rasno pripadnost ipd.; vsaj kratkoročno gledano. Ljudje imajo torej določeno količino (prostega) časa, ki ga namenijo

---

¹⁴ Raziskovali so Stoll (1995), Katz in Aspden (1997), ki sta našla dokaze o digitalni delitvi; uporabniki interneta so (bili) bolj izobraženi od neuporabnikov.

medijski porabi. S konzumacijo določenih medijskih vsebin želijo zadovoljiti neke potrebe, za samo njihovo uporabo in izbiro medijev pa je značilno, da temelji na aktivni vlogi izbire in uporabe medijev. (Chandler 1994)

Teoretiki, ki so se ukvarjali s teorijo uporabe in zadovoljitve, (izvirno: uses & gratifications theory), so jo definirali kot uporabo medijev kot zadovoljitev socialnih in priholoških potreb posameznika. (Blumler in Katz 1974) Menijo, da človeške potrebe vplivajo na to, kako uporabljajo in odgovarjajo mediju. Zillman pokaže vpliv razpoloženja v času izbire medija: dolgčas vzpodbudi izbiro zabavnih, razburljivih vsebin, stres izbiro sproščujočih vsebin. Različne potrebe so povezane z osebnostjo, starostjo, ozadjem in socialnim statusom. (Zillmann 1988)

4.2 Razmerje med medijsko zadovoljitvijo in medijsko uporabo

Raziskovalno področje (z njim se je ukvarjal Albert Bandura, teorija pa je iz let 1986 in 1989) uporabe medijev so kasneje še nadgradili s tako imenovano teorijo družbenega poznavanja (Social Cognitive Theory – SCT), ki nam ponudi še »teoretično razlago pogosto opazovanega razmerja med medijsko zadovoljitvijo in medijsko uporabo«. (LaRose in Eastin 2004, 1)

Gre za teorijo o človeškem vedenju, ki jo lahko uporabimo tudi pri raziskavi medijev. SCT predpostavlja medsebojno vzročnost med posamezniki, njihovim obnašanjem in okoljem. Po tej teoriji je obnašanje možno opazovati in je določeno, v veliki meri s pričakovanimi rezultati obnašanja, pričakovanji, ki so plod naše direktne izkušnje ali posredovane preko opazovanja drugih. Čeprav uporaba medijev jasno kaže, za kaj oziroma zaradi česa uporabljamo medij (uporaba interneta je že tak primer), je določena s pričakovanimi učinki, ki sledijo uporabi. (LaRose in Eastin 2004, 2)

Raziskovalci so že znanim zadovoljitvam, ki ji prinaša uporaba televizije in radia – ta dva medija so preko omenjene teorije uporabe in zadovoljitve raziskovali in opazovali, kakšno zadovoljitev prinaša njuna uporaba, dodali še tiste, ki jih ima direktno medij internet. »Neosebno komunikacijo so navedli kot eno izmed želenih prednosti, ki jo ponuja internet (Papacharissi in Rubin v LaRose in Eastin 2004, 1), in ugotovili, da imata komunikacijski funkciji kot e-mail in klepetalnice enake načine

internetne uporabe. Našli so tudi dimenzije interaktivnosti, informacij in gospodarske kontrole (Korgaonkar in Wolin v LaRose in Eastin 2004, 1), pa reševanje težav, prepričevanje drugih, obstoj zvez, iskanje statusa, osebni vpogled v kaj (Flanagin in Metzger v LaRose in Eastin 2004, 1), pa zadovoljitev potrebe po (virtualni) skupnosti (Song in drugi v LaRose in Eastin 2004, 1), kulskost, znaki in zvoki, kariera, faktorji enkovredne identitete ...« (Charney in Greenberg v LaRose in Eastin 2004, 1)

Na splošno naj bi ljudje enemu (npr. novemu) mediju posvetili več časa, s tem pa čas »vzeli« drugemu mediju – vsota ur, namenjenih medijski uporabi, se ne spremeni. (Shramm in drugi v Robinson in drugi 1997) Vendar ko so v raziskavi¹⁵, narejeni leta 1995, odkrili, da ljudje pred novimi napravami preživijo več kot 10 ur tedensko (več kot so gledalci preživeli pred TV), to kaže na novost in zelo pomemben socialni pomen za raziskovalce. (Robinson in drugi 1997, 68) Zaradi sledeče ugotovitve so se ponovno lotili raziskave¹⁶, v kateri so želeli ugotoviti ali lastniki osebnih računalnikov in uporabniki interneta zmanjšujejo uporabo drugih medijev in ugotovili, da tisti ljudje, ki uporabljajo osebni računalnik in spletne storitve več kot drugi na nek dan (in skozi daljše časovno obdobje), poročajo o nižji izpostavljenosti ostalim tradicionalnim medijem na tisti dan. S tem so tudi raziskali, če so učinki direktni, torej če vidimo sorazmerno manj medijske uporabe, ko so novi elektronski mediji postopno več uporabljeni. Ugotovitve pa so bile presenetljive in ravno nasprotno od modela časovne nadomestitve, ki so ga predvideli. Večja uporaba računalnika je namreč povezana z večjo uporabo tradicionalnih medijev, še posebej tiskanih, kar so pokazali podatki Times-Mirror raziskave in nakazali, da gre za bolj dopolnilni model, torej ne moremo direktno kriviti novih tehnologij za manjšo uporabo tradicionalnih. (Robinson in drugi 1997)

Po preučevanju razmerij med uporabo domačega računalnika, družinsko komunikacijo, kohezijo in prilagoditvijo so presenetljivo ugotovili, da več časa, kot ga družine preživijo z računalnikom, višja je njihova raven komunikacije, kohezije in prilagoditve, kar je bil nepričakovan izsledek. (Lanigan 2009, 603) Rezultati so

---

¹⁵ Robinson in drugi so preučevali v dve leti (od septembra 1992 do oktobra 1994) trajajoči telefonsko izvedeni anketi, razdeljeni na 8 delov, vsak izmed njih se je izvajal v določenem obdobju in je sestavljen iz naključnega števila gospodinjstev.

¹⁶ Times Mirror anketa, narejena s telefonskimi pogovori, odgovarjalo je 3603 anketirancev iz vseh ZDA nad 18 let, in sicer med majem in junijem 1995.

pokazali tudi, da je zelo malo sodelujočih v omenjeni študiji¹⁷ uporabljalo domače računalnike na načine, ki so poškodovali družinska razmerja, vsi, ki so imeli negativne izkušnje z računalniki, so bili iz ekstremnih družinskih kategorij. (Lanigan 2009, 603)

Na tem področju gre še vedno za pomanjkanje študij o računalniškem vplivu na družinsko življenje. Nekaj študij o tem, koliko časa ljudje uporabijo za računalnik in internet, obstaja, vendar gre pri njih za omejen vpogled na načine, na katere te komunikacijske tehnologije zadevajo družinske odnose, manjka pa vloga tehnologije v družinskem življenju. (Hughes in Hans 2001, 787)

Kot navajata Watt in White je težava, ki se pogosto pojavlja pri raziskovanju vpliva računalniške tehnologije na družino, predvsem ta, da običajno raziskovalci družino obravnavajo kot relativno homogeno in časovno nespremenljivo enoto analize, s čimer se poleg njiju strinja kar nekaj teoretikov (Hill in Rodgers 1964, Duvall 1977, Aldous 1996, Mattessich in Hill 1987, Rodgers 1993). Prepričani so, da gre pri razumevanju celotnega modela za dejstvo, da gredo družine skozi razvojni proces, ki vključuje pomembne spremembe in prilagoditev družine na vsako stopnjo razvoja. Med drugim kot ostale vire heterogenosti v in med družinami pojmujejo generacijo, socialni razred in spol. (Watt in White 2003, 1–2)

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 Uporaba osebnega računalnika v slovenskih gospodinjstvih

Družinski krog brez tehnologije dandanes praktično sploh ne obstaja več, zato sodobno »gospodinjstvo, vpeto v sociotehnološki sistem, pojmuje ljudi in tehnologije kot medsebojno povezane elemente v družinskem sistemu.« (Kayany in Yelsma v Lanigan 2009, 593–594) Gre torej za gospodinjstvo, ki uporablja nove tehnologije in te imajo nanj vpliv in učinek, hkrati pa mu ponujajo pomoč pri vsakdanjih opravilih.

Iz podatkov v preglednici o spreminjanju deležev gospodinjstev z osebnim računalnikom, dostopom do interneta in načini dostopa 1996–2007, vir katerih so

---

¹⁷ Na vprašalnik, narejen leta 2009, je odgovorilo 97 družin, narejen je z različnimi metodološkimi pristopi, njegov cilj pa je raziskati razmerje med uporabo domačega računalnika in družinsko komunikacijo, kohezijo in prilagodljivostjo.

Statistični letopisi, razberemo, da je leta 1996, ko je bila računalniška tehnologija v Sloveniji še bolj na začetku, dostop do interneta imelo le 3 % gospodinjstev, osebni računalnik pa si je lastilo 24 %. (Oblak 2008, 64)

Pred desetletjem je bilo vseh popisanih gospodinjstev (vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002), 684.847, od katerih jih ima v lastništvu osebni ali prenosni računalnik 451.587 (65,94 %), dostop do interneta pa 410.091 (59,88 %). (vir: Uporaba IKT v gospodinjstvih, Slovenija 2009) V toliko letih sta iz le nekaj odstotne uporabe računalniška tehnologija in internet prerasla ozke okvirje in praktično domujeta v veliki večini slovenskih domov.

Od samih uporabnikov pa je odvisno, na kakšen način se poslužujejo uporabe novih tehnologij, kajti »IKT-ji so lahko v dom integrirani na načine, ki so lahko škodljivi ali dobri za delovanje in razvoj individualnih družinskih članov.« (Lanigan 2009, 602)

5.2 Primerjalna analiza rabe IKT med mladimi in starši

Empirični del diplomske naloge vsebuje analizo, ki se ukvarja s primerjavo ravni rabe komunikacijskih orodij in vrst komunikacije. Podatki, uporabljeni v njej, so pridobljeni iz baze obširne vseslovenske raziskave IKT 2005, ki je bila narejena za potrebe statističnega urada (SURS) oziroma Eurostata. Gre za prvo javno raziskavo vloge IKT-jev in njihovega vpliva na slovensko družbo, ki je bila izvedena na terenu, z anketnimi vprašalniki. Zanj je značilna visoka stopnja odgovorov.

Raziskovalci so vanjo vključili različne sklope vprašanj, sama pa sem se osredotočila na tiste o internetu in njegovi uporabi ter ga primerjala s komunikacijo iz oči v oči pri mladih do 25 let in starših. V prvem delu sem proučevala, kakšne so posledice uporabe interneta pri mladih in starših na njihov vsakdan. S primerjavo povprečij enih in drugih sem ugotavljala, če se zaradi uporabe interneta njihove družabne navade kaj spreminjajo, če so odnosi v družini in s prijatelji zaradi njega kaj drugačni, če je to komunikacijsko orodje povezovalac ali razdružuje njihove prijateljske vezi. Anketiranci pa so odgovarjali tudi o njihovi morebitni zasvojenosti z internetom ter o času, ki mu ga posvetijo. Pogostost obiska različnih »online«

skupnosti, klepetalnic, forumov ipd. na internetu ter motivih uporabe samega interneta med obema preučevanima skupinama, sta bila še zadnja sklopa prvega dela. Vprašanja so obsegala zanimanja o namenu same uporabe interneta; če ga potrebujejo za ohranjanje stikov z drugimi ljudmi, za spoznavanje novih oseb, zaradi poslovne uspešnosti ali preprosto zato, da porabijo svoj prosti čas.

V drugem delu raziskave sem se osredotočila na razlike med posredovanimi (preko interneta) in neposredovanimi (fizična prisotnost) načini komuniciranja pri obeh starostnih skupinah, pri čemer sem sklepala, da se starši pri komuniciranju o službenih in vsakdanjih zadevah, druženju ter izražanju osebnih občutij, pogosteje poslužujejo tradicionalnih komunikacijskih kanalov, interakcije iz oči v oči. Za mlade do 25 sem domnevala, da se raje odločijo za novejša tehnologija, ki jim omogočajo drugačno vrsto komuniciranja, pri nekaterih oblikah celo hitrejšo, ki jim olajša sam način komunikacije. Predvidevala sem, da so ti bolj pogosto prisotni v sferi posredovane komunikacije, vsaj kar se tiče komuniciranja o šolskih in vsakdanjih zadevah ter druženju v virtualnem svetu, manj pa pri izražanju intimnih mišljenj preko posredovanih interakcij.

V raziskovalnem vzorcu staršev je tako zajetih 378 oseb (45,5 % žensk in 54,5 % moških), ki imajo enega ali več otrok. Pogoji je bil, da so se anketiranci že kdaj povezali na internet. Kar 87,7 odstotkov ga je uporabljalo v zadnjih treh mesecih, in sicer več kot polovica (58,4 %) vsak dan ali skoraj vsak dan. Velik delež uporabnikov pa je bilo online vsaj enkrat tedensko (28 %).

V vzorcu mladih je bilo zajetih 178, starih med 10 in 25 let. Med njimi je bilo nekaj več moških (56,7 %) kot žensk (43,3 %), vsi pa so se že povezali na internet, kar je bil, tako kot pri starših, pogoj za vključitev v vzorec. V zadnjih treh mesecih so ga uporabljali skoraj vsi, to je 92,7 %, od tega 48,5 odstotkov vsak dan ali skoraj vsak dan. Vsaj enkrat na teden pa se je nanj povezal 37 odstotkov vprašanih.

5.2.1 Motivi uporabe interneta

Ljudje uporabljajo internet z različnimi nameni. V anketi je bilo postavljenih deset trditev, ki so jih ocenjevali na petstopenjski lestvici, kjer je 1 – sploh ne drži, 2 – ne drži, 3 – niti-niti, 4 – drži, 5 – zelo drži.

Tabela 5.1: Motivi uporabe interneta med starši in mladimi

	mladi (povprečje)	starši (povprečje)
Internet uporabljam ... da ohranjam stike z drugimi ljudmi	2,25	1,98
ker v surfanju preprosto uživam	3,18	2,00
da dobim poglobljene informacije	3,83	3,86
da se lahko vključim v kvalitetne razprave o temah, ki me zanimajo	2,71	2,01
da se o določenih stvareh hitreje informiram	3,69	3,98
da spoznavam nove ljudi	2,75	1,42
da se igram in zabavam	3,69	1,63
da sem poslovno uspešen	1,96	2,48
da se lahko kdaj predstavim kot druga oz.drugačna oseba	1,78	1,21
da mi hitreje mine čas	3,25	1,73

Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

Mladi uporabniki najraje uporabljajo internet, ko ga potrebujejo za pridobivanje poglobljenih informacij o različnih temah, saj se preko njega lahko bolje pozanimajo. V veliki meri ga uporabljajo, da se igrajo in zabavajo in se o določenih stvareh hitreje informirajo o temah, ki jih zanimajo, tako na hitrejši in bolj pregleden način dobijo podatke, ki jih iščejo. Mladim je pomembno tudi, da jim z uporabo interneta hitreje mine čas, torej se uporabe poslužujejo tudi kar tako, brez razloga, le da nekaj počnejo. V surfanju po spletu, kot jih odgovarja kar dosti, preprosto uživajo

in tako na drugačen način zapolnijo svoj prosti čas. Radi tudi spoznavajo nove ljudi, manj pa jih zanima vključevanje v kvalitetne razprave o temah, ki jih zanimajo. Proti koncu pomembnih motivov uporabljanja je presenetljivo ohranjanje stikov z drugimi ljudmi, za katere očitno interneta ne uporabljajo v tolikšni meri kot druge komunikacijske kanale. Poslovno uspešnost so uvrstili skoraj na konec, čisto zadnja po pomembnosti pa je možnost, da se lahko kdaj predstavijo kot druga oziroma drugačna oseba, kar kaže na to, da pri sami rabi interneta redko posegajo po zakrivanju ali prirejanju, morda celo laganju o svoji identiteti.

Motivi staršev za uporabljanje interneta pa so po prioritetah razdeljeni nekoliko drugače. Največ ga rabijo za informiranje o določenih stvareh, podobno oziroma v povprečju gledano še bolj kot mladi, da dobijo informacije o različnih področjih. Zanimajo jih, tako kot mlade, tudi poglobljene informacije, na tretje mesto pa postavljajo poslovno uspešnost, kar je razumljivo, saj je več staršev (kot mladih do 25. leta) v poslovnem oziroma delovnem razmerju in posledično tudi zato na to področje dajejo večji poudarek. Radi se poslužujejo tudi vključevanja v kvalitetne razprave o njim zanimivih temah, manj pa se z internetom ukvarjajo zgolj zaradi uživanja v surfanju. Razmeroma malo jih ga uporablja za vzdrževanje stikov z drugimi ljudmi in za uporabo za hitrejšo minevanje časa, da se igrajo in zabavajo ter spoznavajo nove ljudi. Povprečno najmanj pa se njegove uporabe poslužujejo, da bi se predstavili kot katera druga oseba. Večino motivov, ki mlade pritegnejo k uporabi interneta, starši v večji meri verjetno urejajo v fizičnem prostoru, imajo manj prostega časa kot mladi, zato se za uporabo interneta prej kot iz dolgčasa, odločajo iz utemeljenih razlogov.

5.2.2 Posledice uporabe na vsakdan

Šest trditev, ki se osredotočajo na posledice, ki jih uporaba interneta lahko ima, je bilo prav tako kot pri motivih vrednotenih na 5-stopenjski lestvici od 1 – sploh ne drži do 5 – zelo drži.

Tabela 5.2: Povprečja posledic uporabe interneta med starši in mladimi

	mladi (povprečje)	starši (povprečje)
Zaradi uporabe interneta ... se z ljudmi redkeje osebno srečujem	1,31	1,4
so moji odnosi z družino boljši (kvalitetnejši)	1,32	1,33
so moji odnosi s prijatelji boljši (kvalitetnejši)	1,92	1,38
se počutim bolj povezanega z ljudmi	2,39	1,91
sem včasih z njim kar malce zasvojen /-a	2,25	1,54
včasih z njim brez potrebe izgubljam čas	2,79	2,03

Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

Uporabniki do 25 let včasih z internetom brez potrebe izgubljajo čas, zaradi njegove uporabe se počutijo bolj povezanega z ljudmi, z njim pa so občasno kar malo zasvojeni. Posledično menijo tudi, da so njihovi odnosi zaradi njegove uporabe s prijatelji boljši oziroma kvalitetnejši. Na prva mesta torej postavljajo motive, ki imajo ozadje predvsem v druženju, pripadnosti, hkrati pa imajo zaradi tega tudi slabo vest, ker vsakodnevni uporabi interneta namenijo veliko časa, priznavajo celo, da jih včasih kar malo zasvoji. V zelo majhni meri menijo, da so zaradi njegove uporabe njihovi odnosi z družino boljši oziroma kvalitetnejši, najmanj pa se strinjajo s tem, da se zaradi same uporabe interneta z ljudmi redkeje srečujejo v živo.

Starši so, zanimivo, tudi menili, da včasih z internetom brez potrebe izgubljajo čas, se počutijo zaradi njega bolj povezanega z ljudmi ter so z njim včasih kar malce zasvojeni. Torej so posledice uporabe na vsakdan na prvih treh mestih obeh skupin povsem enake (povprečja so sicer rahlo drugačna, vendar obe skupini mislita podobno). Sicer so slednji mnenja, da se zaradi njegove uporabe z ljudmi redkeje osebno srečujejo, ter da njihovi odnosi s prijatelji zaradi njega niso boljši, še najmanj pa se jim zdi, da so zaradi internetne uporabe boljši njihovi odnosi z domačimi.

Med povprečji obeh skupin so vidne majhne razlike pri posledicah uporabe interneta. Splošno so povprečja nizka pri vseh vprašanjih, kar pomeni, da se ne starši ne mladi zaradi njegove uporabe z ljudmi osebno ne srečujejo redkeje, nimajo boljših odnosov z družino, prav tako pa se z njimi ne počutijo bolj povezani. V večji meri pa oboji priznavajo, da so z internetom kar malce zasvojeni in včasih brez potrebe izgubljajo čas pred računalniškim ekranom.

5.2.3 Prakse uporabe različnih internetnih pogovornih orodij

Tabela 5.3: Tabela pogostosti uporabe internetnih pogovornih orodij med starši in mladimi

	mladi (povprečje)	starši (povprečje)
Kako pogosto na internetu obiskujete različne online skupnosti, klepetalnice ...	3,29	1,55
forume	2,61	1,84

Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

Oboji so bili vprašani o pogostosti obiska različnih virtualnih skupnosti. Odgovarjali so na dve vprašanji, ki so ju glede na svoje odgovore prav tako kot pri prejšnjih vprašanjih označili na 5-stopenjski lestvici.

Mladi do 25. leta povprečno kar dosti obiskujejo različne online skupnosti, klepetalnice in podobno, saj jim to predstavlja neko obliko virtualnega druženja, spoznavanja novih ljudi, podajanja svojih mnenj ali klepetanja o podobnih zanimanjih ali hobijih, ki jih imajo. V manjši meri se prijavljajo in objavljajo na različnih forumih, kjer je značilno, da komunicira ozko usmerjena javnost, ki razpravlja o točno določenih temah. Mladi večkrat ne želijo sodelovati v takšnih debatah, zato raje na internetu obišejo katero od klepetalnic, kjer v istem trenutku dobijo odgovor na svoja vprašanja oziroma lahko preko računalniško posredovane komunikacije klepetajo, ker to nekako predstavlja obliko običajnega pogovora.

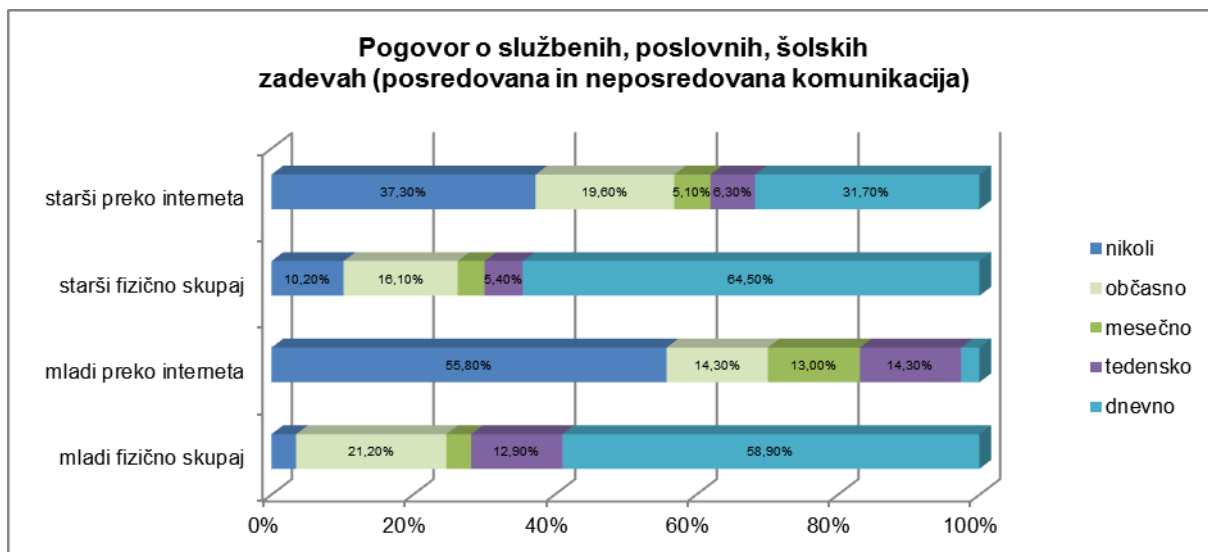
Starši se v povprečju izredno malo poslužujejo uporabe interneta v namen klepetanja na virtualnih klepetalnicah, saj je takšna oblika pogovora v večji meri stvar mladih, niti nimajo toliko časa, da bi pred računalnikom preživel več ur časa in klepetali. V nasprotju pa nekoliko večkrat obišejo forume, gotovo na njih tudi objavijo kakšno vprašanje ali na katerega odgovorijo, saj je to eden izmed načinov, da dobijo določene informacije tudi o stvareh, o katerih v svojem okolju nimajo koga za vprašati ali pa jih preprosto zanima več o kakšni temi in si preberejo mnenja drugih uporabnikov forumov.

5.2.4 Primerjava komunikacije iz oči v oči in posredovane komunikacije

Anketa je vsebovala sklop vprašanj o različnih komunikacijskih praksah in temah. Nas pa je zanimalo, skozi kateri komunikacijski kanal starši in mladi sporočajo svoje intimne, praktične, poslovne, vsakdanje in neobvezne stvari in kako pogosto preko katerega kanala to storijo. Pri prvem sklopu vprašanj v drugem delu o službenih in poslovnih zadevah v neposredovani komunikaciji (torej iz oči v oči), ki sodijo v t. i. delovni in institucionalni kontekst, so bili anketiranci vprašani, kako pogosto se doma, v službi, v šoli ali kje drugje (ko so fizično skupaj) pogovarjajo o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah. Vprašani so ocenili tudi, kako pogosto preko interneta z drugimi osebami (preko posredovane interakcije) izmenjujejo sporočila (e-mail, klepetalnice, zasebno sporočilo v forumu itd.) o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah.

Graf 5.1: Pogovori o službenih, poslovnih, šolskih zadevah preko interneta in iz oči v oči

Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

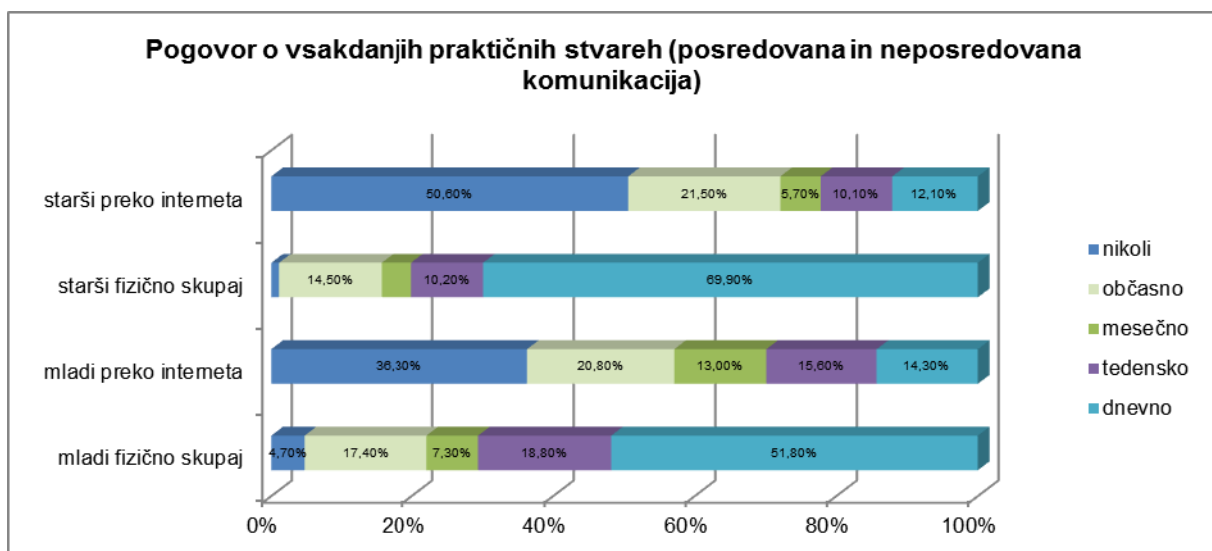
Največ mladih in staršev se še vedno dnevno pogovarja v skupnem fizičnem prostoru (64,5 % staršev in 58,9 % mladih) o šolskih in službenih zadevah, ki torej kljub hitremu razvoju drugih komunikacijskih kanalov, še vedno ostaja v ospredju. Preko interneta se o njih na dnevni bazi pogovarja le 2,6 % mladih in presenetljivo 31,7 % odraslih, kar pomeni, da so v sistemski komunikaciji¹⁸ novi komunikacijski kanali blizu tudi staršem, ki jih dnevno kar dosti uporabljajo. Tedenskih uporabnikov posredovane komunikacije v te namene je 19,6 % staršev in 21,2 % mladih. Preseneča podatek, da več kot polovica mladih, to je kar 55,8 odstotkov, nikoli ne izmenjuje sporočil v šolske namene preko posredovane komunikacije, kar pripisujem pred nekaj leti še ne dovolj razvitim kanalom, preko katerih bi v te namene komunicirali; takratše ni bilo toliko socialnih omrežij, ki jih danes mladi uporabljajo v te namene, prav tako še ni bilo toliko spletnih mest posameznih smeri in fakultet, ki bi bila namenjena takšnemu opismenjevanju. Tudi odstotki pri starševski uporabi (37,3) kažejo na to, da na službenem področju pri posredovani interakciji najverjetneje še ni bilo tako razvitih sistemov in podjetja še niso dajala toliko poudarka na izmenjavo, intranete, povezovanje zaposlenih tudi preko interneta in

¹⁸ To je komunikacija, ki poteka v okviru sistemskih nalog kot so služba, šola in podobno.

tudi izven delovnega mesta. Najverjetneje bi bili odstotki v danem trenutku, nekaj let kasneje, nekoliko drugače porazdeljeni.

Anketiranci so odgovarjali tudi na vprašanja o vsakdanjih praktičnih stvareh, ki jih avtorji raziskave poimenujejo tudi instrumentalno komuniciranje (to so pogovori, ki so namenjeni doseganju majhnih, vendar nujnih ciljev, ki so potrebni za nemoteno delovanje vsakdanjega življenja). Gre za vprašanja o pogovorih, ki so bili opravljeni preko posredovane (preko interneta) ter neposredovane (iz oči v oči) komunikacije.

Graf 5.2: Pogovor o vsakdanjih praktičnih stvareh preko interneta in iz oči v oči

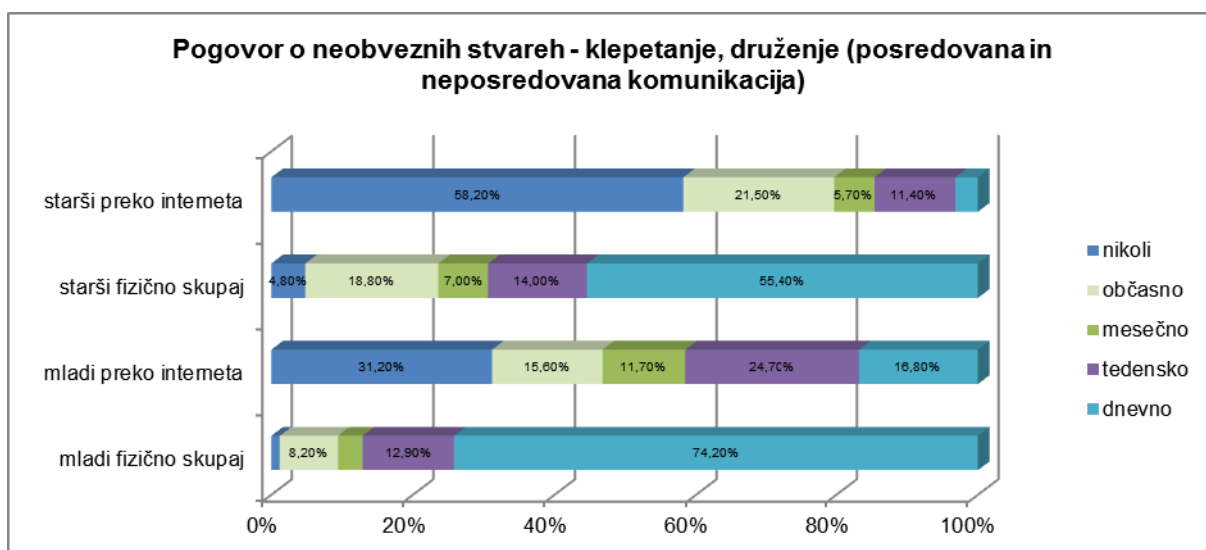
Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

Glede na razvoj različnih možnosti izbire na področju posredovane komunikacije bi lahko predvidevali, da je odstotek te pri eni ali drugi skupini večji. Starši praktične stvari preko interneta urejajo manj kot mladi, saj ga 50,6 odstotkov staršev nikoli ne uporablja v te namene. Takih, ki za dogovarjanje, načrtovanje, organizacijo srečanj ... uporabljajo internet, je 12,1 %, mladih, od katerih bi pričakovali večji odstotek, pa sicer nekoliko več, 14,3 %. Velik del posredovane komunikacije v tem primeru (tudi po rezultatih prej omenjene raziskave, iz katere so tudi ti podatki) poteka preko mobilnih telefonov, ki so zelo priljubljeno sredstvo pri tej vrsti komunikacije. Vseeno pa vsaj občasno internet za pogovore o vsakdanjih praktičnih stvareh (četudi ni tako praktičen kot mobilnik) uporablja skoraj četrtina

(21,5 odstotkov) staršev in tudi mladih do 25. leta (teh je 20,8 %). Kljub temu da je posredovana komunikacija lažja in hitrejša, za osebni stik pa potrebujemo več truda, je pogovor o vsakdanjih stvareh uvrščen najvišje na lestvici, saj osebno o njih dnevno govori kar 69,9 odstotkov staršev in 51,8 odstotkov mladih.

O neobveznih stvareh, kot so klepetanje, pogovor, druženje, preko osebnega stika oziroma posredovane komunikacije so sodelujoči v anketi odgovarjali pri naslednjem vprašanju.

Graf 5.3: Pogovor o neobveznih stvareh (klepetanje, druženje) preko interneta in iz oči v oči

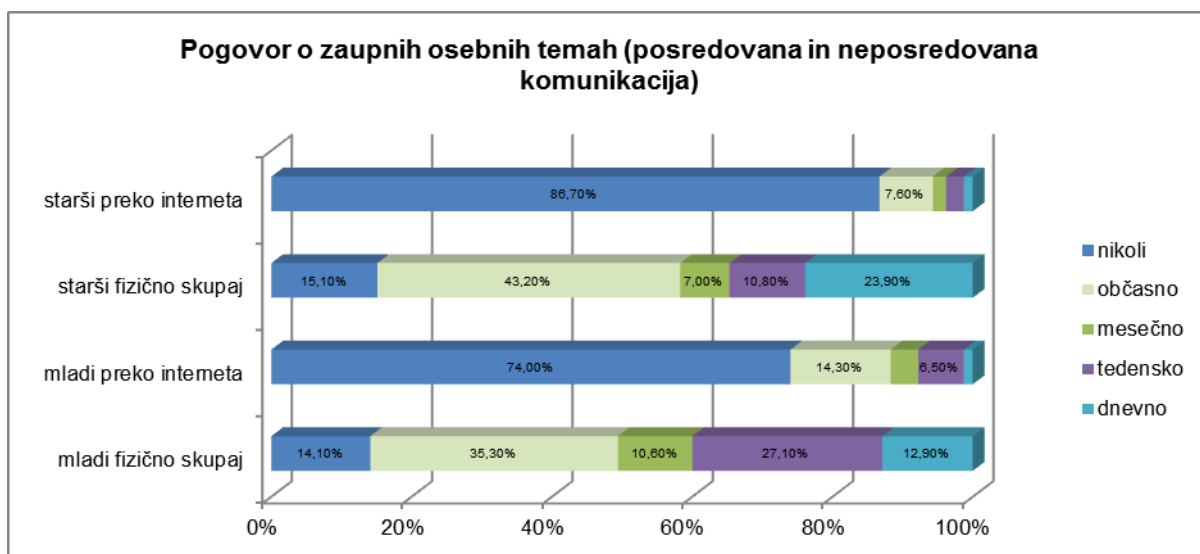
Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

Velika večina vprašanih (kar 74,2 odstotka mladih ter 55,4 odstotkov staršev) za pogovore in druženje še vedno raje izbere fizični prostor oziroma srečanje in klepet iz oči v oči. Nekaj manj kot petina mladih preko interneta dnevno komunicira in klepeta ter se virtualno družijo, starši pa so na tem področju precej bolj zadržani, saj se te vrste komuniciranja sploh ne poslužujejo (kar 58,2 % nikoli ne uporablja virtualnega prostora v te namene). Mlajšim generacijam so takšne vrste pogovorov in druženja bližje, poznajo uporabo novih programov, nova omrežja in tudi preko virtualnega sveta vzdržujejo prijateljske vezi. Ne smemo pa spregledati, da kljub

temu kar 31,2 % mladih nikoli ne uporabi interneta za klepetanje in druženje, takih staršev pa je kar 58,2 odstotka.

Kako pogosto o zaupnih osebnih temah eni in drugi razpravljajo preko interneta oziroma takrat, ko se osebno srečajo, je predstavljeno v zadnjem sklopu primerjav obeh vrst komunikacije.

Graf 5.4: Pogovor o zaupnih osebnih temah preko interneta in iz oči v oči

Vir: Center za metodologijo in informatiko Fakultete za družbene vede in Statistični urad republike Slovenije (2005).

Pri tem vprašanju gre za občutljivejše teme, o katerih ljudje ponavadi manj pogosto govorijo, pa naj bo to osebno ali preko interneta. Najvišje so vprašani postavili svoj način ne-komuniciranja o osebnih temah preko interneta, saj so kar z 86,7 (starši) oziroma 74,0 % (mladi) odgovorili, da se o takšnih stvareh nikoli ne pogovarjajo. Raziskovalci pri tem delikatnejšem vprašanju izpostavili eno izmed prednosti, ki jih internet ali posredovana komunikacija kot taka ima, da bi se preko nje izognili sramu, nerodni situaciji ali težavi o takšnih temah govoriti ditektno z nekom. Velikokrat je lažje neko stvar napisati in počakati na odziv, kot pa zbrati pogum in jo nekomu osebno zaupati, zato pri tej vrsti komuniciranja v nadalje to velja kot pozitivna možnost za uporabo. Ne glede na to vrsto prednosti pa vseeno ne gre trditi, da lahko kar preprosto izpodrine pristen medosebni odnos, saj pogosto

ljudje verjamemo, da je edini pravi in iskreni pogovor tisti, ki je opravljen brez dodatne tehnologije, torej le med dvema ali več osebami, ki so fizično prisotne.

O intimnih stvareh se le občasno pogovarja 43,2 % staršev in 35,3 % mladih, in to takrat, ko so fizično skupaj.

6 SKLEP

V domačem okolju je računalnik zagotovo naredil nekaj sprememb; tako kot jih naredi vsaka nova tehnologija, ko vstopi v dom. Osebni računalnik, ki ima tako pozitivne kot tudi negativne vplive na družino, je zanj postal praktično nepogrešljiv. Predvidevanja najbolj skeptičnih teoretikov, da bo ljudi izoliral od družine in naredil razkorak med njimi in zunanjim svetom, se na srečo vsaj v večji meri niso uresničila, čeprav je na nek način vendarle spremenil njihov dom. Res da gre pri sami uporabi za bolj osebno, nedružbeno individualizirano rabo, kjer je človek več časa sam, kjer je vpleten en član in ne množica naenkrat, ni pa nujno, da je zaradi tega uporaba računalnika in interneta neposredno kriva za manj časa, preživetega z družino, in slabše odnose med njimi. Težko bi krivili le eno tehnologijo, kajti ponavadi je za spremembo družinske dinamike kriv ne le en aparat, temveč cela množica različnih dejavnikov, ki posledično vplivajo na drugačne družinske odnose.

Ena izmed redkih dobrin, ki je vsem ljudem dana (vsaj v grobem smislu) v enakem obsegu, je čas. Dnevi so povsod dolgi enako in (skoraj) vsak ima na razpolago tudi nekaj prostega časa, ki ga izkoristi za stvari, ki jih rad počne oziroma se sam odloči, kako ga bo preživel. Pomembnost računalniške tehnologije je v tem, da se veliko ljudi odloči svoj prosti čas nameniti njegovi uporabi. Vendar naj se zaradi njegove uporabe, vsaj če se navežemo na druge raziskave v preteklosti, ne bi zmanjševala uporaba drugih medijev, temveč naj bi ljudje poleg računalnika še vedno dosti uporabljali tradicionalne medije, kot so na primer tiskani časopisi. Naša raziskava se tega vprašanja ni dotaknila, bi bilo pa zagotovo primerno in zanimivo to raziskati v bodoče.

Watt in White sta še posebej poudarila, da je splošen problem vseh raziskav, ki se ukvarjajo s tovrstno tematiko, da družino obravnavajo skozi čas kot nespremenljivo enoto analize. To pa je velika napaka, kajti družine se skozi čas zelo spreminjajo. Računalniška tehnologija že dolgo časa ni več domena mladih, temveč v veliki meri tudi njihovih staršev, zato se je dinamika na tem področju zelo spremenila. Ravno zaradi tega je analiza v diplomski nalogi razdeljena med dve skupini uporabnikov interneta, ki izhajajo iz družinske sfere: med starše in mlade do 25. leta (ki naj bi bili po podatkih različnih predhodnih raziskav še vedno tudi največji uporabniki interneta).

S svojo analizo sem želela ugotoviti, če je res, da so odnosi med uporabniki in družino oziroma prijatelji zaradi uporabe interneta res slabši. Glede na izsledke empiričnega dela teza ne drži, kajti starši v veliki večini menijo, da zaradi uporabe interneta njihovi odnosi z družino niso boljši (zelo malo jih meni, da so), se pravi so odnosi enaki, ne pa slabši. Nikakor pa se niso strinjali, da se zaradi same uporabe z ljudmi redkeje srečujejo v živo, kar je bila ena izmed v teoretskem delu omenjenih negativnih posledic, ki so jih raziskovalci pripisali uporabi interneta.

Zelo malo mladih se je strinjalo, da so zaradi uporabe njihovi odnosi z družino kvalitetnejši (torej niso ne boljši ne slabši kot prej), podobno kot odrasli pred njimi pa tudi oni ocenjujejo, da se zaradi same uporabe interneta z ljudmi ne srečujejo redkeje v živo.

Obe skupini vprašanih sta zanimivo ovrgli namigovanja o resničnosti ene od negativnih posledic, da »bo računalniška tehnologija povečala izolacijo ljudi od družin in razdaljo med družinami ter zunanjim svetom. (Stoll v Hughes in Hans 2001, 777) Kot so pokazali rezultati tako mladi kot starši priznavajo, da se v veliki meri zaradi njegove uporabe počutijo bolj povezane z drugimi ljudmi. So pa priznali druge negativne vplive interneta: da jih preveč pritegne in z njim brez potrebe izgubljajo čas in da so z njim celo zasvojeni, vendar to drastično ne vpliva na njihovo družinsko življenje, temveč se jim bolj zdi, da sami svoj čas zapravljajo z uporabo računalnika, ne pa da zaradi njih trpijo družinski odnosi.

Proučevala sem tudi človeške motive za uporabo osebnega računalnika in interneta, s katerimi bi uporabniki radi zadovoljili svoje socialne in psihološke potrebe (Blumlerjeva in Katzova teorija Uporabe in zadovoljitve) in poleg te teorije vključila še teorijo družbenega poznavanja (SCT), med katerima obstajajo vzporednice (slednja je za primer interneta še celo primernejša). »Aktivne spodbude, ki temeljijo na želji po sodelovanju v aktivnostih, pri katerih uporabniki uživajo, ustrezajo zadovoljitvam zabave, vključujejo poskuse, da bi regulirale različne želje, vzporedne zadovoljitvam »da hitreje mine čas«, »pregnati dolgčas«. Vključujejo tudi zadovoljitev po iskanju informacij in potrebe po interakciji z drugimi.« (LaRose in Eastin 2004, 1)

Mladi so najvišje med svojimi motivi uvrstili uporabo interneta in osebnega računalnika za pridobivanje poglobljenih informacij, igro in zabavo, hitrejšo informiranje, da jim hitreje mine čas, ker v surfanju preprosto uživajo, radi spoznavajo nove ljudi, manj pa jih uporablja zaradi vključevanja v razprave. Zanimivo je, da so stike z drugimi ljudmi postavili skoraj povsem na konec svojih glavnih motivov uporabe, kajti predvidevali bi, da je mladim izrednega pomena, da so v nenehnem kontaktu s svojimi vrstniki.

Starši se prav tako kot mladi najraje poslužijo uporabe, da se informirajo o stvareh, da dobijo informacije in so poslovno uspešni, radi tudi sodelujejo v kakovostnih razpravah, manj pa ga uporabljajo le za surfanje in vzdrževanje stikov ter da jim hitreje mine čas. Zanje je morda bolj verjetno, da jim igra in zabava nista glavna domena.

Po rezultatih torej lahko sklepam, da obema skupinama računalnik v veliki meri kroji vsakdanjik in da se motivi glede na starostno skupino razumljivo nekoliko razlikujejo, vendar vsi želijo z uporabo zadovoljiti neke svoje potrebe.

Zanimala me je tudi pogostost uporabe oziroma obiska klepetalnic in drugih virtualnih skupnosti ter forumov. Od njihovih potreb in želja ter učinka, ki ga s samim obiskom želijo doseči, je odvisno, zakaj jih sploh obiskujejo in kakšen pomen za uporabnike imajo. Njihov namen je, da izvejo kaj novega, da se sprostijo, klepetajo. Mladi so bolj dovzetni za obiskovanje online skupnosti in klepetalnic, kjer se pogovarjajo z drugimi uporabniki in spoznavajo nove ljudi

(čeprav so v prejšnjem vprašanju, kjer smo jih spraševali o motivih, motiv spoznavanja novih ljudi dali na zadnja mesta, torej jim to ni tako pomembno). Starši pa raje obiskujejo forume, kjer lahko zastavljajo vprašanja ali pa preberejo, kar jih zanima (nanje se vključujejo bolj iz izobraževalne plati, ne toliko zaradi zabave in sprostitve).

V zadnjem sklopu sem preverila, če obstaja razlika med komunikacijskimi praksami staršev in mladih, ko gre za posredovano in neposredovano komuniciranje. Ali je res, kar sem domnevala na začetku diplomskega dela, da je posredovana komunikacija v večji meri domena mladih kot staršev, neposredovane pa se bolj poslužujejo slednji?

Ugotovila sem, da službene, poslovne in šolske zadeve obe skupini vprašanih še vedno največkrat urejata osebno. Torej kljub porastu novih komunikacijskih tehnologij osebni pogovor še vedno prevladuje in ljudi ni prikrajšal za medosebne odnose. Zanimivo pa je, da se po izsledkih raziskave le malo mladih pogovarja preko interneta, še manj pa je takšnih staršev. Presenetilo pa je, da več kot polovica mladih nikoli ne izmenjuje sporočil v šolske namene, kar je bil nepričakovan rezultat.

O vsakdanjih praktičnih stvareh starši sploh ne komunicirajo preko interneta, bolj so vajeni tradicionalnih medijev, mladi pa so se že bolj privadili in odkrili nov komunikacijski kanal, vendar je odstotek tistih, ki ga uporabljajo, še vedno majhen. Pri komuniciranju neobveznih stvari imajo oboji še vedno raje fizični prostor, starši pa so tisti, ki se virtualno sploh ne »družijo«, mladi pa vedno bolj. Z razvojem socialnih omrežij pa takšno druženje postaja vedno bolj zanimivo tudi za starše. Ker gre za raziskavo, opravljeno pred nekaj leti (2005), je res, da takrat določenih internetnih strani, socialnih omrežij in podobnega niti še ni bilo. Z razvojem novih in novih orodij pa sta se sama uporaba in način spremenila, zato bi morda z novejšimi podatki dobili nekoliko drugačne podatke oziroma rezultate.

Glede na predpostavko, da je sfera posredovane komunikacije bolj domena mladih kot starih, se glede na rezultate raziskave ne bi mogla strinjati s tem. Obe skupini uporabljata posredovano komunikacijo in praktično med njima skoraj ni

razlike. Starši so našli z njo nov kanal, kako priti hitreje in lažje do informacij, ki jih zanimajo, prav tako seveda mladi, vendar se med samo uporabo niti ne razlikujejo prav dosti. Torej lahko trdimo, da je posredovana komunikacija pomembna obema vprašanima skupinama in ne mladim bolj kot staršem.

V bodoče bi nadaljnje raziskave o tematiki računalnika znotraj družinskega okolja najprej zahtevale novejša podatke, ker menim, da bi se rezultati v prid posredovani komunikaciji, uporabi in glede samih praks in motivov lahko še bolj razlikovali in pokazali drugačne izsledke.

Raziskave bi se lahko na primer osredotočile tudi na merjenje moči med dvema osrednjima aparatoma, ki dominirata v družinskem okolju: med televizijo in osebnim računalnikom. Prvo se še vedno bolj gleda v družbi, čeprav je tudi z vstopom več televizijskih aparatov v dom postala bolj individualna. Računalnik pa tudi uporablja en človek naenkrat. Zanimivo bi bilo primerjati, koliko eden in drugi pomenita družinskim članom in kateremu izmed njiju dajejo prednost ter kateri je za njihovo življenje pomembnejši.

7 LITERATURA

Beck, Ulrich in Elisabeth Beck – Gernsheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Chandler, Daniel. 1994. *Why do People Watch Television?* Dostopno prek: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short/usegrat.html> (6. februar 2011).

Chesley, Noelle. 2005. Blurring Boundaries? Linking Technology Use, Spillover, Individual Distress, and Family Satisfaction. *Journal of Marriage and Family* (67): 1237–1248.

--- 2006. Families in a High-Tech Age: Technology Usage Patterns, Work and Family Correlates, and Gender. *Journal of Family Issues*. (27): 587–608.

Eurostat IKT 2005. Dostopno prek <http://www.ris.org/> (11. december 2011).

Green, Tim, HeeJeong Lim in Robert W. Ortiz. 2010 Families and Home Computer Use: Exploring Parent Perceptions of the Importance of Current Technology *Urban Education* 45 (4): 399–553.

Hughes, Robert JR. in Jason D. Hans. 2001. Computers, the Internet, and Families: A Review of the Role New Technology Plays in Family Life. *Journal of Family Issues* (22): 776–790.

Katz, Elihu in Jay G. Blumler. 1974. Uses and Gratifications Research. *Public Opinion Quarterly* 37 (4): 509–524.

Kavanaugh, Andrea L. in Scott J. Patterson. 2001. The Impact of Community Computer Networks on Social Capital and Community Involvement. *The American Behavioral Scientist* 45 (3): 496–509.

Kraut, Robert, Michael Patterson, Sara Kiesler, Tridas Mukopadhyay, Vicki Lundmark in William Scherlis. 1998. Internet Paradox A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being? *American Psychologist* 53 (9): 1027–1031.

Lanigan, Jane D. 2009. A Sociotechnological Model for Family Research and Intervention: How Information and Communication Technologies Affect Family Life. *Marriage & Family Review* 45 (6).

LaRose, Robert in Matthew S. Eastin 2004. A social cognitive theory of Internet uses and gratifications: toward a new model of media attendance. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* (9): 1–12.

Mayer P.A. 1999. *Computer Media and Communication*. London: Oxford University Press.

Meszaros, Peggy S. 2004. The Wired Family: Living Digitally in the Postinformation Age. *American Behavioral Scientist* (48): 377–390.

Oblak Črnič, Tanja. 2008. O začetkih interneta na slovenskem. *Javnost = The Public : Journal of the European Institute for Communication and Culture* (15): 151–174.

Orleans, Myron in Margaret C. Laney, 2000. Children's Computer Use in the Home: Isolation or Sociation? *Social Science Computer Review* (18): 56–72.

Petrič, Gregor. 2007. Pretnja preračunljivega individualizma v družbi posredovanih odnosov. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 115–146. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Robinson, John P., Andrew Kohut in Kevin Barth. 1997. Social Impact Research: Personal Computers, Mass Media, and Use of Time. *Social Science Computer Review* (15): 65–82.

Smith, Charles A. 1999. An Essay for Practitioners. Family Life Pathfinders on the New Electronic Frontier *Family Relations*. 48 (1).

Statistični urad republike Slovenije. Dostopno prek: <http://www.stat.si/> (24. januar 2011).

Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vogrinc, Jože. 1998. Medijsko strukturiranje vsakdana. *Družboslovne razprave* 14 (27/28): 48–54

Wang, Rong, Sara B. Raley in Suzanne M. Bianchi. 2005. Teenagers' Internet Use and Family Rules: A Research Note. *Journal of Marriage and Family* 67 (5): 1249–1258.

Watt, David in James M. White. 1999. Computers And The Family Life: A Family Development Perspective. *Journal of Comparative Family Studies* 30 (1): 1–15.

Wellington, Jerry. 2001. Exploring the Secret Garden: the growing importance of ICT in the home. *British Journal of Educational Technology* 32 (2): 233–244.

White, James M. 2002. *Computers and Family*. Dostopno prek: <http://family.jrank.org/pages/301/Computers-Family.html> (17. november 2010).

Zillmann, Dolf. 1988. Mood Management Through Communication Choices. *The American Behavioral Scientist* 31 (3): 327–340.